

KADIN YOKSULLUĞUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN PANEL VERİ ANALİZİ İLE BELİRLENMESİ

* **Türker TOPALHAN**

** **Fatma YEŞİLKAYA**

ÖZ

Çalışmanın temel amacı, kadın yoksulluğunun nedenlerinden, gelir, eğitim durumu ve istihdamın kadın yoksulluğu üzerindeki etkisinin panel veri analizi ile belirlenmesidir. Kadın yoksulluğu son yıllarda en az yoksulluk konusu kadar çalışılmaktadır. Bu denli önemli olan bu sorunla mücadele edilebilmesi için tıpkı yoksulluk konusunda yapıldığı gibi öncelikle kadın yoksulluğunun nedenlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Çalışma kapsamında, literatürde kadın yoksulluğunun belirleyicileri arasında

sayılan gelir, eğitim durumu ve istihdam değişkenlerinin, Avrupa Birliği'ne tam üye ve tam üyeliğe aday olan ülkeler arasından seçilmiş 9 ülke ve Avrupa Birliği grubunda, 2007-2015 yılları arasında kadın yoksulluğu üzerinde, literatürde belirtilene benzer şekilde negatif yönlü bir etkiye sahip olup olmadığı incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın yoksulluğu, Kadın yoksulluğunun nedenleri, Panel veri analizi.

* **Doç. Dr.** / Gazi Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

** **Arş. Gör.** / Gazi Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

DETERMINATION OF THE FACTORS INFLUENCING WOMEN'S POVERTY BY PANEL DATA ANALYSIS

ABSTRACT

The main objective of this study is to determine the effect of education and employment on women's poverty through panel data analysis, which causes to women's poverty. In recent years, the subject women's poverty has been studied at least as much as the subject poverty. In order to be able to combat this problem, it is necessary to determine the causes of women's poverty, just as it is about poverty. Within the scope of

this study, 9 countries selected as the determinants of women's poverty, income, educational status and employment variables among the EU full and full membership countries, and European Union group between 2007 and 2015, similar to those reported in the literature on women's poverty and whether or not they have a negative effect.

Keywords: Women's poverty, Cause of women's poverty, Panel data analysis.

1. GİRİŞ

Yoksulluk üzerine yapılan tartışmaların temel sorularından biri, kadınların daha yoksul olup olmadığı konusudur. Bu sorunun yanıtlanması için yoksulluk üzerine uluslararası kuruluşların yapmış olduğu çalışmalar neticesinde, kadınların daha yoksul olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle kadın yoksulluğu, dünyada ve Türkiye'de özellikle son yıllarda önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların yoksulluğu, erkeklerden daha derin ve şiddetli yaşadığı kabul edilmektedir. Bu sebeple, yoksulluk olgusunun yanı sıra, kadın yoksulluğu olgusu sıklıkla çalışılır bir hal almıştır. Kadın yoksulluğu konusunda yapılan pek çok çalışmada ilk etapta kadın yoksulluğunun nedenleri belirlenmektedir.

Bu çalışma ile kadın yoksulluğunun nedenlerinin, kadın yoksulluğunda ne derece etkili olduğu panel veri analizi aracılığıyla belirlenmeye çalışılmaktadır. Panel veri analizi kapsamında kullanılmak üzere yoksulluğun nedenleri arasında gelir, eğitim durumu ve istihdam oranı değişkenleri seçilmiştir. Bunun yanında panel veri analizine konu olan ülkeler, Avrupa Birliği'ne tam üye ve tam üyeliğe aday ülkeler arasından seçilmiştir. Çalışma kapsamında ilk olarak kadın yoksulluğu olgusundan ve kadın yoksulluğunun nedenlerinden bahsedilmekte, sonrasında analiz kısmına geçilmektedir.

2. Kadın Yoksulluğu

Bilindiği gibi yoksulluk, gelirin ve fiziki imkanların eksikliği ifade etmenin yanında toplumsal mahrumiyeti, kaynak dağılımındaki adaletsizlikleri ve güçsüzlüğü de ifade etmektedir. Yoksulluk ile yoksulluğa etki eden faktörler (işgücü, cinsiyet, eğitim vb.) arasında ilişki kurulduğunda; yoksul olan kesimin önemli kısmını kadınların oluşturduğu görülmektedir. Bunun arka planında ise cinsiyetçi yaklaşımların ve ataerkil sistemin yer aldığını söylemek mümkündür. Cinsiyet açısından, kadınların toplumsal yaşamdan uzak tutulmaları ve geriplanda kalmaları, özellikle eğitim ve çalışma yaşamında, sonucunda gelir dağılımı açısından kadınlar en yoksul kesim olmaktadır (Gerşil, 2015).

Emekleriyle geçinmeye çalışan kesim, üretim araçlarının sahibi olan kesim tarafından, yaptıkları üretim sonucunda yarattıkları değere el koyulması ya da üretim sürecinin dışına itilmeleri sebebiyle yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu noktada kadınların kaynaklara ve gelire erkeklere kıyasla daha zor erişmesi, mülkiyet ve gelir kontrolünde daha az etkin olmaları ve emeklerinin değersiz bulunması sebebiyle yoksullukla kadın ilişkisini ele alabilmek için yoksulluğun kadınlaşması kavramı¹

1- 'Yoksulluğun Kadınlaşması' kavram olarak ilk kez Diane Pearce tarafından Amerika'da kadınların ekonomik durumunun oldukça kötü oluşuna dikkat çekmek için kullanılmıştır. Bunun ardından yapılan pek çok çalışmada yoksul kesim içerisinde kadınların sayıca fazla olduğu ve erkeklerle farklı tecrübeler ettikleri görülmüştür (Ünlütürk Ulutaş, 2009).

gündeme gelmekte ve incelenmektedir. (Ünlütürk Ulutaş, 2009/2).

Kadınların erkeklere nazaran daha yoksul olduğu uluslararası alanda kabul gören bir olgudur. Kadınların daha yoksul olduğu sonucuna UNDP'nin (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) 1997 yılında yayınlamış olduğu İnsani Kalkınma Raporu'nun verileri üzerinden verilmektedir. Rapora göre; toplam işgücü içerisinde 2/3'lük alanı kapsayan, erkeklerden $\frac{1}{4}$ oranında daha uzun sürelerde çalışan, gıda ürünlerinin yarısını üreten kadınlar, dünya gelirinin yalnızca %10'unu elde edebilmektedir (Ecevit, 2003; Açıkgöz, 2010). Dünya üzerindeki malvarlığına bakıldığında, bu mal varlığının yalnızca %1'ine sahip olan yine kadınlardır. Bütün bunlar göz önüne alındığında da Dünya'daki yoksulların %70'i gibi büyük bir çoğunluğunu kadınların oluşturduğu görülmektedir (Ecevit, 2003).

3. Kadın Yoksulluğunun Nedenleri

Yoksulluk olgusu çok yönlü ve karmaşık yapıda bir sorunun yanında, statik yani durağan olmayan bir sorun olma özelliği de taşımaktadır. Bu nedenle, yoksulluğa ilişkin yapılan çalışmalarda yoksulluğun tanımlanmasından ziyade, yoksulluğun nedenleri ve biçimi üzerinde durulmaktadır (Temiz, 2008/2). Kadın yoksulluğu

da tıpkı yoksulluk gibi hem yaşamı idame ettirecek gelirden yoksun olmayı hem de sosyal hayata ve kararla alma mekanizmalarına katılmadan yoksun olmayı ve bu durumlardan dolayı yaşanan sosyal dışlanmayı ifade etmektedir. Nasıl ki yoksullukla doğru şekilde mücadele edebilmek için yoksulluğun nedenlerinin uygun şekilde belirlenmesi gerekiyorsa; kadın yoksulluğuyla doğru mücadele edebilmek için de, kadın yoksulluğunun nedenlerinin dikkatli bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Kadın yoksulluğunun nedenleri incelendiğinde temelde bu nedenler; toplumsal cinsiyet, hane içi eşitsizlikler, eğitim ve işgücü piyasasında yaşanan eşitsizlikler (Bayat, 2015: 54, 55; Ünlütürk Ulutaş, 2009/2) ve gelir dağılımında yaşanan adaletsizlikler şeklinde sıralanabilmektedir (Öztürk ve Çetin, 2009; Ünlütürk Ulutaş, 2009/2; Şener, 2009).

3.1. Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyetler arası toplumsal ilişkileri düzenleyen erkek egemen yargı, insani gelişimin önündeki en büyük engeldir. Bu durumun önüne geçilmesi için de bu yargının herhangi bir cinsin mağduriyetine sebep olmayan eşitlik ilkesi ile değiştirilmesi gerekmektedir (Mill, 2016: 7). Cinsiyet üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda gender (toplumsal cinsiyet) terimini 'Sex, Gender and Society' kitabında ilk kez kullanarak

sosyolojiye kazandıran Oakley (Ersoy, 2009), kitabında, kadın ve erkeklerin toplumsal farklılıklarının, cinsiyetin getirdiği biyolojik farklılıkları takip edip etmediğini incelemektedir. Kadın ve erkeklerin birbirlerinden farklı olduğu karşı konulamaz bir gerçektir. Fakat bu farklılıklar kültürel olarak belirlenmektedir. Bir kültürde var olan belirli farklılıklar bir diğer kültürde farklılık doğurmayabilmektedir. Örneğin; Brezilya'da yaşayan bir kabiledede kadınlar da erkekler gibi saldırgan, güçlü ve dışadönük özellikler göstermektedir (Oakley, 1985: 49,57).

Toplumsal cinsiyet konusunda yapılan çalışmaların artmasıyla beraber cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarının ayrımı üzerinde sıklıkla durulmaya başlanmış ve bu konu üzerinde tartışılmaya başlanmıştır (Yaşın Dökmen, 2006: 2). Sex (cinsiyet) biyolojik bir ifade iken, gender (toplumsal cinsiyet) psikolojik ve kültürel bir ifadedir. Çoğu toplumda, kadın ve erkeklerin ayrımından bahsedilirken cinsiyet (sex) teriminin kullanıldığı bir gerçektir. Fakat bu terim kullanıldığında dahi kültürel olarak yaşanan ayrışmalardan dolayı, her toplum farklı göstergelerle kadın ve erkekleri farklı tanımlamaktadırlar (Oakley, 1985: 158). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tartışmaları halen devam etse de, genel olarak bir ayrım kabul edilmiştir. Bu ay-

rıma göre; cinsiyet, kadın ve erkek olmayı biyolojik farklılıklarla ele almaktadır. İnsanların nüfus cüzdanlarında yazan cinsiyet bunu ifade etmektedir ve biyolojik yapıyı esas almaktadır. Toplumsal cinsiyet ise, kültürel yapıdan kaynaklanmaktadır; kadın ve erkeklere yönelik toplumsal beklentileri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyette kadın ve erkek olmaya ilişkin toplumsal ve kültürel anlamlar ve biyolojik varoluşun getirdiği psikolojik özellikler yer almaktadır. Özetle, cinsiyet terimi kadın ve erkek sınıflandırmalarını, toplumsal cinsiyet terimi ise kadın ve erkekle ilişkili kadınsı ve erkeksi sınıflandırmaları ortaya koymaktadır (Yaşın Dökmen, 2006: 4-11).

Tüm toplumlarda hangi işlerin kadınlar hangi işlerin erkekler için uygun olduğuna dair kurallar bulunmaktadır (Oakley, 1985: 128). Toplumun aşladığı normlara bakıldığında, özellikle geleneksel toplumlarda kadının aleyhine olan düzenlemelerin mevcudiyeti görülmektedir. Geleneksel toplumun getirmiş olduğu düzenlemelerin benimsenmesiyle beraber cinsiyet eşitsizliği artmaktadır. Bu düzenlemelere göre; öncelikle, kadınlara aile içerisinde, çocuk, hasta ve yaşlı bakımı, ev işlerinin görülmesi gibi roller yüklenmekte, erkeğe ise, iş ve sosyal hayata dahil olma ve hane içerisinde söz sahibi olma vb. roller yüklenmektedir (Özmete ve Zubaroglu Yanardağ, 2016).

Toplumsal cinsiyet araştırmaları sonuçlarına bakıldığında, kadınların, ekonomik, sosyal ve politik dışlanmışlıklarının arka planında toplumsal cinsiyet rollerinin yer aldığı görülmektedir. Toplumsal ve kültürel kurallar/değerler, kadınların sosyal rollerini bireysel özellik ve yetenekleri çerçevesinde değil de kadınlıklarıyla ilişkilendirerek belirlemiştir. Kültürler arasında karmaşıklık ve çeşitlilik göstermesine rağmen, kadınların rol ve sorumlulukları dünya genelinde benzer bir nitelik taşımaktadır. Kadınların her aşamada erkeklerden daha güçsüz oldukları algısı, kaynakların kullanımında, gelir dağılımında, karar alma sürecine katılımında ve mülk edinilmesinde eşitsizliklere yol açmaktadır. Kadınların toplumda ikincil ve bağımlı olarak konumlandırılmaları, onların daha az okur-yazar ve dolayısıyla da daha yoksul olmalarına neden olmaktadır (Kümbetoğlu, 2002).

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, yoksullukla doğrudan ilişki içerisinde olan bir durumdur. Hem yoksulluğun sebeplerinden birisidir hem de yoksulluğun artışıyla doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle kadınlar ve erkekler hane içinde dahi yoksulluğu farklı boyutlarda yaşamaktadırlar. Yani kadınlar erkeklerden daha fazla sıkıntı çekmektedirler. Bunun yanı

sıra, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, hane içinde gelir dağılımı, kaynakları kullanma, mülkiyet üzerinde söz sahibi olma konusunda eşitsizlikler, işgücü piyasasında maruz kalınan ayırım, ev işlerini yerine getirmek zorunluluğundan dolayı ücretli olarak iş hayatına katılamama, ekonomik ve politik anlamda sosyal dışlanma vb. sorunlara da yol açmaktadır (Ecevit, 2003).

3.2. Hane İçi Eşitsizlikler

Yoksulluğun geneline bakıldığında, yoksulluk riskiyle en fazla karşılaşan kesimin kadınlar ve çocuklar olduğu görülmektedir. Bu iki grup işsiz, topraksız ve mülksüzlerin çoğunluğunu oluşturduğu için, yoksulluğun hedef kitlesi olarak nitelendirilmektedirler. Saydığımız bu niteliklerin zeminini ise ataerkil yapı doğrultusunda şekillenen aile yapısı ve bu ailede meydana gelen hane içi eşitsizlikler oluşturmaktadır. Kadının toplumdaki rolü erkeğe yardımcı olmak şeklinde nitelendirildiği için, kadınlar genellikle eğitim, istihdam gibi haklarından faydalanamamakta, faydalansalar bile, kadınların yaratılış amacının erkeklerle yardım etmek olduğu anlayışı nedeniyle, elde ettiği geliri kullanma serbestisine sahip olamamaktadır. Hane halkı içerisinde var olan kaynakların, kadınlar aleyhine olacak şekilde eşitsiz dağılımı kadınların yoksulluğunu daha da derinleştirmektedir (Şengül ve Fisunoğlu, 2014).

Günümüzde kadınlara hukuki olarak pek çok hak tanınmış olmasına karşın, kadınlar hala hane içerisinde ikincil konumda yer almaktadırlar. Toplumsal yargılar tarafından yaratılan algılar neticesinde erkekler kadınları kendilerine göre güçsüz ve önemsiz atfetmekte ve hatta kadınlar bile durumun böyle olduğunu düşünmektedir. Hal böyle olunca, kadınlara evdeki işlerle ve bakıma muhtaç bireylerle ilgilenme görevleri verilmektedir. Kadın ücretli bir işte çalışsa dahi kendisinden bu görevleri yerine getirmesi beklenmektedir. Kadın ve erkek arasında, erkek egemenliğine göre belirlenmiş aile içi ilişkiler, ev ve bakım işleri ile ilgilenmekle sorumlu tutulan kadın, aileye gelir sağlamakla sorumlu tutulan erkek şeklinde aile içi roller belirlenmiş olup, bu roller neticesinde aile içerisinde kız ve erkek çocuklarına davranış farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Yani kız çocuk hane içinde küçük yaşlardan itibaren eşitsiz davranışlarla karşı karşıya kalmakta ve durumu kabullenmektedir (Akhun, Bircan, Bülbül, Kavak ve Senemoğlu, 2000: 6). Bunun yanı sıra, kız çocuklar ve kadınlar, eğitim olanaklarından yeterince yararlanamamakta ve mesleki becerilerini uygun düzeyde geliştirememektedirler (Şener, 2009: 2). Dolayısıyla, eğitim ve iş imkanlarından yeterli ölçüde yararlanamayan kadınlar en yoksul kitleler arasında

üst sırada yer almaktadırlar. Çocuk bakımı ve ev işleri ile ilgilenme kadınların sorumluluğunda iken, kadınlar çalışma yaşamına katılsa bile bu işleri halletmekle yükümlü kılındıkları için, çalışma hayatından daha erken ayrılmak durumunda kalmaktadırlar (Öztürk ve diğerleri, 2009).

3.3. Eğitim

Eğitim en büyük sosyal dışlayıcı olarak ele alınmaktadır. Bunun arka planında ise; toplum dinamizmini ayakta tutan enerjinin kas gücünden bilgi gücüne dönüşmüş olması yer almaktadır. Bu da demektir ki, artık kişilerin ve ülkelerin zenginliğini belirleyecek en önemli unsur eğitim olacaktır. Buradan anlaşılacağı üzere, bir insana ne kadar eğitim imkanı sağlanırsa, toplumsal hayatta o kişiye o kadar yer açılmış olunacaktır. Eğer ataerkil zihniyetle hareket edilip kız çocukları eğitim imkanlarından yeterli olarak yararlandırılmazsa, otomatik olarak kaderleri değiştirilmiş olmaktadır. Yani bir kimseye yeterli düzeyde eğitim olanağı sunulmadığında, o kişinin medeniyetin dışına itilmesine aracılık edilmiş olunmaktadır (Oğuz, 2006).

Yoksulluğu kalıcı hale getiren etmenlerden biri eğitim imkanlarından yararlanamamaktır. Kadın yoksulluğunun artışının temelinde kadınların eğitim imkanlarından

yararlanmada ikincil konumda görülmesi yer almaktadır. Ataerkil zihniyetin hakim olduğu tüm toplumlarda, özellikle yoksul ailelerde eğitim önceliği erkek çocuklara verilmektedir. Çünkü kız çocukları gelecek için iyi bir yatırım olarak görülmemektedir. Kırta bağlantılı geleneksel aile yapısı içerisinde erkek çocuk gelecekte dayanak sağlayacak kişi, kız çocuklar ise elde ettiği geliri 'ele' götüren kişi olarak değerlendirilmektedir (Şener, 2009: 3). Bu sebeple de kız çocuklarının eğitime yapılan harcama boş masraf olarak görülmekte ve eğitim alma noktasında erkek çocuklarından sonra kız çocuklarına sıra gelmekte ve hatta bazı durumlarda hiç sıra gelmemektedir. Bunun yanında, okullarda dahi kız ve erkek öğrencilere farklı davranılırken, kız ve erkek öğrencilerin eşit sürede ve eşit kalitede eğitim almaları gerektiği savunulmaktadır. Fakat toplumsal çelişkiler ortadan kaldırılmadıkça; eğitimde fırsat eşitliği sağlamaya yönelik adımlar atılsa dahi, eğitim sisteminde hala seçici ve cinsiyet ayırımına dayalı geleneksel özellikler kendisini göstermeye devam edecektir (Akhun ve diğerleri, 2000: 10-11).

3.4. İşgücü Piyasasındaki Konum

Toplum algısında temel gelir getirici erkek olarak kabul edildiği

için kadınlar işgücü piyasasında da ikincil konumda bulunmakta ve işgücü piyasasının uysal bireyleri olarak nitelendirilmektedirler. İşgücü piyasalarıyla ilgili veriler incelendiğinde; kadınların burada ikincil konumda olduğu gözlemlenmektedir (Şener, 2009: 2). İşgücü piyasasında karşılaşılan eşitsiz uygulamalar da kadın yoksulluğu konusunda belirleyici olmaktadır. İşgücü piyasasında kadınlar erkeklere kıyasla daha düşük vasıflı işlerde ve hatta asgari ücretin dahi altında kalan düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar (Öztürk ve diğerleri, 2009). Tüm bu etmenlerle birlikte kadının işgücüne katılımı düşük olmakta ve bu da kadının erkeğe olan bağımlılığı sonucunu doğurmaktadır. Ortaya çıkan bu bağımlılık neticesinde kadınlar istihdama katılmanın sağladığı olanaklardan yeterli ölçüde yararlanamamakta ve hatta sağlık hakkına bile eşleri üzerinden erişim sağlayabilmektedirler. Bütün bu olumsuzluklar neticesinde de kadınlar yoğun olarak enformel sektörde istihdam edilmektedirler. Kayıt dışı çalışma ve yoksulluk arasında doğru orantılı bir ilişki bulunduğu kabul edilmektedir. Yani kayıt dışı çalışma süresi arttıkça yoksulluk artmakta, yoksulluk arttıkça da güvencesiz işleri kabul etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Şener, 2009: 2).

Bilindiği üzere, içerisinde bulunulan çevre insan karakterini yönlendirici

bir etkiye sahiptir. İçerisinde bulunan çevre insanı etkileyerek toplum yapısı üzerinde etki göstermekte ve belirli toplumsal normlar ve roller inşa etmektedir (Mill, 2016: 35). Nasıl ki ilkel toplumlarda, kadın ve erkeğe verilen roller ve kadına atfedilen değerler neticesinde anaerkil bir toplum yapısı hakimken, yerleşik hayata geçişle birlikte güç ilişkilerinin ve fiziksel gücün ön plana çıkmasıyla değişen roller ve bakış açıları sebebiyle kadınlar erkekler yanında ikinci plana atılmış ve geride kalmıştır (Ertürk, 2008: 7-8). Modernleşmeyle beraber eskiden itibaren toplumlarda varlık gösteren ataerkil olgunun değiştirilmesi gerektiği düşünülmüş ve buna göre hamleler yapılmıştır. Fakat ataerkillik olgusu geleneksel bir yapı olarak ele alındığı için, kapitalizmle iç içe geçmiş olduğu gözden kaçırılmıştır. Hal böyle olunca; ataerkilliğin geleneksel yapıya dayandığı düşüncesinden hareketle yola çıkılan ve modernleşme olarak adlandırılan, gecekondu kadını kent yaşamına dahil etme projelerinin, temelden yanlış bir düşünceye dayanmasına sebep olunmuştur (Bora, 2016: 99). Bunun sonucu olarak, toplumsal yapıda yaşanan gelişmelere rağmen, günümüzde hala kadın işi erkek işi şeklinde gerçekleşen cinsiyete dayalı ayırım, varlığını sürdürmektedir (Wichterich, 2003 : 56).

Sanayi Devriminin gelişimiyle

beraber gelişen hizmet sektörü, dünyanın her yerinde kadın ağırlıklı bir sektör olma özelliği göstermektedir. İstihdamın kadınlaşmasının başlıca kaynağını da hizmet sektöründe yaşanan büyüme oluşturmaktadır. Üretime dayalı sektörlerde olduğu gibi hizmet sektöründe de yaşanan esnekleşme çalışanların² geleceğini temsil etmektedir. Hizmet sektöründe çalışan kadınlar, hazır işçinin bir alt versiyonu olarak değerlendirilmekte ve kısa dönemli sözleşmelerle çalıştırılıp, normal işçi ücretlerinin oldukça altında ücret aldıkları için kadın istihdamı ile ilgili veriler aldatıcı olarak görülebilmektedir. Bunun yanı sıra, kadınların kazandıkları para üzerinde idareleri bulunmamaktadır. Çalışan kadınlar kazandıkları paraları eşlerine vermek durumunda kalmaktadırlar. Hatta bazı durumlarda eşleri çalışmaya başlayan erkekler çalışmayı bırakmaktadırlar. Bunun da ötesinde, Bangkok'ta Eden fabrikasında çalışan kadınlarla yapılan görüşmeler neticesinde, kadınlar işsiz kalıp da ailelerine bakamayacak durumda kaldıklarında, kocaları tarafından terk edildikleri görülmüştür (Wichterich, 2003: 56, 69-71).

Kadınların toplumda ikincil konumda yer almaları onları çalışma

2- Esnek çalışma biçimleri dikkate alındığında; bu çalışma biçimlerinde istihdam edilenler arasında kadınların oranı oldukça yüksektir. Esnek çalışma biçimleriyle asgari sınırın altında çalıştırılan kadınlar, evlerini geçindirebilecekleri paraları kazanamadıkları için birden fazla işte çalışmak durumunda kalmaktadır (Wichterich, 2003: 56).

hayatında da ikinci planda olmaya zorlanmaktadır. Bu sebeple de çok az kadın, yöneticilik gibi esas karar alma mekanizması içerisinde bulunabilecekleri işlerde çalışabilmektedir. Bunun bir sebebi hem erkeklerin kadın yönetici yanında çalışmayı kabul etmemeleri hem de kadının karar verici olarak görev yapabileceğine inanılmamasıdır. Bazen kadınlar da bu tarz işlerde çalışmayı uygun bulmamaktadırlar. Bunun sebebi de, kadının çalışma yaşamına girse dahi toplumsal olarak kendisine atfedilmiş olan, kadın işleri olarak nitelendirilen ev ve bakım işlerinde azalma olmaması ve bu kadınların her iki işe de yetişebilmek istemeleridir (Karacan, 2011: 24-42). Sayılan tüm bu nedenlerin kadın yoksulluğunu artırıcı bir etki yarattığı söylenebilmekte ve bunların arka planında ise yine toplumda benimsenen ataerkil zihniyet gereği çocukluktan itibaren erkek ve kız çocukların yetiştirilmesinde, başta eğitim olmak üzere pek çok imkana erişim konusunda farklılaşmaya gidilmesi yer almaktadır.

3.5. Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik

Dünya genelinde pek çok ülkenin, benimsedikleri ve sahip oldukları sosyo-ekonomik kıstaslar aracılığıyla büyüme oranlarını nispeten istedikleri seviyeye çıkarmış olmaları söylenebilmekle beraber,

gelir dağılımındaki adaletsizlikler, yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği konularının hala en çok tartışılan ve çalışılan konulardan olmasını sağladığı bilinmektedir (Erkal, Akıncı ve Yılmaz, 2015). Gelir dağılımındaki adaletsizliği ve yoksulluğu artıran krizler, gelir dağılımını da önemli düzeyde etkileyebilmektedir. Özellikle reel krizler, üretim ya da istihdamda daralmaya yol açabilmektedir (Topaloğlu, 2014). Bu bağlamda, gelir dağılımı araştırmaları, ekonomik krizlerle beraber toplumsal katmanlar arasında meydana gelen refah düzeyi farklılıklarının belirlenmesi, yönetenler ve karar verme yetkisi bulunan kurum ve kuruluşlar tarafından gelir dağılımı adaletsizliklerinin azaltılması ve önlenmesi, aynı ve nakdi yardımların doğru kişilere doğru şekilde iletilebilmesinin sağlanabilmesi açısından önemli olarak görülmektedir (Tatlıdil ve Demirağ, 2014).

Literatürde gelir dağılımı, ülkede belirli bir dönemde elde edilen toplam gelirin, bireyler, gruplar ya da üretim faktörleri arasında dağılımı olarak ifade edilmektedir. Genel olarak gelir dağılımı, kişisel, fonksiyonel, sektörel ve bölgesel gelir dağılımı şeklinde sınıflandırılmaktadır (Üzümcü ve Korkat, 2014). Tüm ülkelerde gelir dağılımı farklılık göstermesine rağmen, adaletli bir gelir dağılımı çizelgesinin

bulunması imkansız görülmektedir (Karaman ve Özçalık, 2007). Gelir dağılımında adalet sağlanması ve insanların elde ettikleri gelirin belirli bir düzeyin altına düşmemesi, toplumsal barış açısından büyük önem taşımaktadır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile birlikte bireylerin, birbirlerinden oldukça farklı yaşam standartları içerisinde yaşadıklarını fark etmelerinin sosyal sorunları da beraberinde getirmesi, devlet eliyle gelir dağılımına müdahale edilmesini gerekli kılmaktadır (Üzümcü ve diğerleri, 2014). Gelir dağılımı adaletsizliğinin başlıca sebepleri; çalışma yoğunluğundaki farklılıklar, belirli riskleri kabullenebilmek, işlerin niteliği gereği farklılaşan ücretler, eğitim tarzı ve sistemi, iş tecrübesi, rekabet, aileden gelen servet, bölgesel gelişmişlik düzeyi farklılıkları ve şans şeklinde sıralanabilmektedir (Karaman ve diğerleri, 2007).

Tüm toplumlarda, mevcut üretim ilişkilerinin bir sonucu olarak zengin ve fakir kesimler bulunmaktadır. Burada önemli olan nokta, zengin kesimin sayıca az ve milli gelirden aldıkları pay bir hayli yüksek iken, fakir kesimin toplumun büyük çoğunluğunu oluşturması ve milli gelirden aldıkları çok az payla insan onuruna yaraşır bir yaşam standardına ulaşamamalarıdır (Çalışkan, 2010/2). Yoksulluk olgusu ile içerisinde gelir dağılımının da bulunduğu demografik unsurlar arasında kurulan

ilişki sonucunda; yoksul kesiminin büyük çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Cinsiyet kapsamında kadınların, başta eğitim ve istihdam imkanları olmak üzere, toplumsal pek çok alandan uzak tutulmaları, onları gelir dağılımında da en yoksul kesim yapmaktadır (Öztürk ve diğerleri, 2009). Gelir dağılımında adaletin sağlanması ile amaçlanan, gelirin mutlak anlamda eşit dağıtılması değil üretime sağlanan katkı ölçüsünde adil bir dağılım yapılmasıdır. Bu dağılımla, üretime daha çok katkı sağlayan milli gelirden daha fazla, üretime daha az katkı sağlayan milli gelirden daha az pay almalı ve böylelikle de zengin kesim ile yoksul kesim arasındaki farkın kabul edilebilir düzeye indirilmesi hedeflenmektedir (Çalışkan, 2010/2).

4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde, kadın yoksulluğu ile ortalama gelir, istihdam oranı ve eğitim faktörleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen analizler ve elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

4.1. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler

Avrupa Birliği'nde yoksulluk cinsiyet boyutu ile incelendiğinde diğer alanlarda olduğu gibi bu konu kapsamında da kadınların daha olumsuz şartlara (Hollanda hariç) sahip

olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili verilere göz atıldığında ayrımcılığın, Avrupa Birliği'nde de önemli bir sorun olduğu söylenebilmektedir (Öztürk ve diğerleri, 2009). Bu sebeple analiz kapsamında belirlenen ülkeler, Avrupa Birliği tam üyesi ve tam üyeliğe aday olan ortak veri setine sahip ülkelerden seçilerek oluşturulmuştur.

Avrupa Birliği içerisinde seçilmiş ülkelerde kadın yoksulluğuna etki eden faktörleri belirlemeyi amaçlayan çalışmada, 2007-2015 döneminde 9 ülke ve Avrupa Birliği grubu verileri analiz kapsamında incelenmiştir. Ülkelere ilişkin veriler Eurostat veri tabanından elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen ülkeler, Tablo 1'de gösterilmektedir.

Çalışmada, kadın yoksulluğu göstergesi olarak gelir yoksulluğu esas alınmıştır. Kadın yoksulluğuna etki ettiği düşünülen diğer değişkenler ise ortalama gelir, istidam oranı ve eğitim faktörleri olarak belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan değişkenlerin belirlenmesinde, Ünlütürk Ulutaş (2009/2), Bayat (2015), Şener (2009) ve Öztürk ve Çetin (2009) tarafından yapılan çalışmalardan faydalanılmıştır. Çalışmada kullanılan değişkenler ve hesaplanma şekilleri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Araştırma Kapsamında İncelenen Ülkeler

1. Türkiye	6. Çek Cumhuriyeti
2. İngiltere	7. Almanya
3. İrlanda	8. İspanya
4. Danimarka	9. Yunanistan
5. Slovenya	10. Avrupa Birliği

Tablo 2: Değişkenler ve Hesaplama Şekilleri

Bağımlı Değişken (Yoksulluk)	KY	Harcanabilir geliri eşdeğer kişilerin yoksulluk eşiği altında olan ulusal ortalama eşdeğer harcanabilir geliri-nin %60'ına göre payı
Açıklayıcı Değişken	GEL	Euro bazlı ortalama gelir
	IO	İstihdamdaki kişilerin toplam nüfusa oranı (20-64 yaş)
	EGİT	Lise, yüksek okul ve yüksek öğretim

Çalışmada kullanılan değişkenler ve belirleme şekilleri açıklandıktan sonra, bağımlı ve açıklayıcı değişkenlere ait tanımlayıcı istatistik değerler hesaplanmıştır. Bu değerler, Tablo 3'te gösterilmektedir.

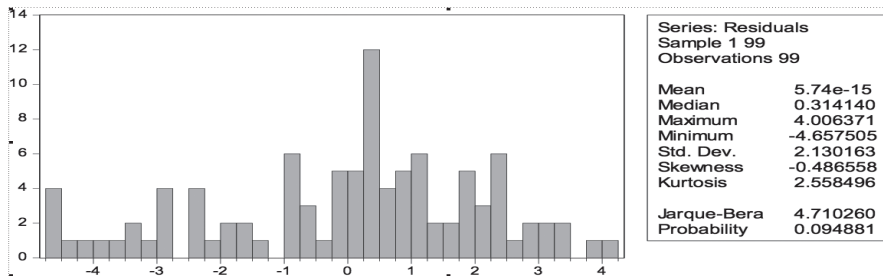
Tanımlayıcı istatistik sonuçları değerlendirildiğinde, refah rejimlerine göre seçilmiş ülkelerde ortalama değerler kadın yoksulluk oranının %17 olduğu belirlenirken, istihdam oranının %61 ve eğitim düzeyinin ise %68 olduğu belirlenmiştir. Ortalama gelir ise %9,47 olarak hesaplanmıştır. İstihdam oranı ve eğitim düzeyi faktörlerine ilişkin seriler standart sapma açısından incelendiğinde

ise serilerde önemli ölçüde değişkenliklerin yaşandığı söylenebilir. Kadın yoksulluğu serisinde, normal dağılımın olup olmadığının göstergesi konumunda olan Jarque-Bera olasılık değerinin kritik değer olan 0.05'ten yüksek olduğu ve bu serilerin normal dağılıma uydukları tespit edilmiştir. Buna karşın istihdam oranı, ortalama gelir ve eğitim faktörlerine ilişkin serilerin ise olasılık değerleri kritik değer altındadır ve bu seriler normal dağılıma uymamaktadır. Ancak panel bazında yapılan normal dağılım testinde ise serilerin normal dağılıma uydukları aşağıda Şekil 1'de gösterilmektedir.

Tablo 3: Tanımlayıcı İstatistikler

	KY	IO	GEL	EGIT
Ortalama	17.01616	61.45556	9.475142	68.32222
Medyan	16.90000	63.60000	9.595807	73.10000
Maksimum	25.90000	78.30000	10.23121	86.10000
Minimum	9.400000	24.20000	7.884577	23.50000
Std. Sap.	4.132171	12.99914	0.598682	15.65173
Çarpıklık	0.157026	-1.330408	-1.149620	-1.748866
Basıklık	2.334943	4.315569	3.643539	5.361980
Jarque-Bera	2.231332	36.34401	23.51516	73.47897
J-B Olasılık	0.327697	0.000000	0.000008	0.000000
Gözlem	99	99	99	99

Şekil 1. Normal Dağılım Test Sonuçları

4.2. Çoklu Doğrusal Bağlantının Test Edilmesi

Panel regresyon modelinde açıklayıcı değişkenlerin tamamı veya bir kısmı arasında olan tam ya da tama yakın doğrusal ilişki, çoklu doğrusal bağlantı olarak karşımıza çıkmaktadır. Açıklayıcı değişkenler arasında yüksek dereceli korelasyon ilişkisi parametrelerin hesaplanmasını imkansız hale getirebilmekte ve en

küçük kareler yöntemini kullanılmaz bir duruma getirebilmektedir. Dolayısıyla, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun olup olmadığına ilişkin Pearson korelasyon analizi ve varyans şişirme testi gerçekleştirilmiştir. Korelasyon ve Varyans Şişirme Faktör (VIF) analizlerine ilişkin sonuçlar aşağıda Tablo 4 ve 5'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Pearson Korelasyon Analiz Sonuçları

Korelasyon				
t-İstatistik				
Olasılık	KY	EGI	GEL	IO
KY	1.000000			

EGI	-0.770609	1.000000		
	-11.90888	-----		
	0.0000	-----		
GEL	-0.430084	0.637730	1.000000	
	-4.691946	8.154279	-----	
	0.0000	0.0000	-----	
IO	-0.740639	0.837228	0.856411	1.000000
	-10.85638	15.07851	16.33695	-----
	0.0000	0.0000	0.0000	-----

Tablo 4'te bağımsız değişkenler arasında tam ilişki olmaması gerekliliğine işaret eden çoklu doğrusal bağlantı varsayımını test etmek için bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir. Değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının 0.90'ın üzerinde olması sorun yaratmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2001). Çalışmada kullanılan

değişkenler arasında en yüksek korelasyon katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır. Çoklu doğrusal bağlantı sorununu belirleyebilmek amacıyla kullanılan bir diğer ölçüt ise Varyans Şişirme Faktör (VIF) değerleridir. VIF değerinin 10'dan küçük olması da değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığına işaret etmektedir (Topaloğlu ve Ege, 2017).

Tablo 5. Varyans Şişirme Faktör (VIF) Değerleri

Değişken	Varyans Katsayısı	Merkezi VIF Değeri
EGI	0.000708	3.630177
GEL	0.542732	4.072634
IO	0.002284	8.079931
C	28.62223	NA

Tablo 5'te yer alan VIF değerleri incelendiğinde, çalışmada kullanılan bağımsız değişkenlerin VIF değerleri 3.63 ile 8.07 arasında değer aldıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı probleminin olmadığı söylenebilir. Bu bulgular, Pearson korelasyon analizinden elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

4.3. Yatay Kesit Bağımlılığının Araştırılması

Seriler arasında yatay kesit bağımlılığı söz konusu ise bu durum dikkate alınarak analiz yapılması elde edilecek bulguların doğruluğunu ve güvenilirliğini etkilemektedir (Breusch- Pagan, 1980; Pesaran, 2004). Bu bağlamda serilerde yatay kesit bağımlılığının olup olmadığının

test edilmesi gerekmektedir. Seriler arasında yatay kesit bağımlılığının varlığı, Breusch-Pagan (1980) LM testi, Pesaran (2004) CD ve CD_{lm} testleri ile araştırılmıştır. Breusch-Pagan (1980) LM testi, zaman boyutu yatay kesit boyutundan çok büyük olduğunda (T>N), Pesaran (2004) CD_{lm} testi, zaman boyutunun yatay kesit boyutundan büyük olduğu (T>N) ancak iki boyut arasındaki farkın fazla olmadığı durumlarda kullanılmaktadır. Pesaran (2004) CD testi ise yatay kesit boyutunun zaman boyutundan büyük olduğu durumlarda (N>T) kullanılmaktadır. Çalışmanın veri seti göz önüne alındığında yatay kesit bağımlılığı için Pesaran (2004) CD testi sonuçları esas alınmıştır. Tablo 6'da yatay kesit bağımlılığı testine ilişkin elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Tablo 6: Model 1 İçin Panel Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

CD Testleri	İstatistik	Olasılık Değeri
CD_{lm} (BP,1980)	79.709	0.016
CD_{lm} (Pesaran, 2004)	2.356	0.009
CD (Pesaran, 2004)	0.292	0.385
LM_{adj} (PUY, 2008)	0.374	0.354

H_0 : Kesitler arasında bağımlılık yoktur

H_1 : Kesitler arasında bağımlılık vardır.

Yatay kesit bağımlılığı (YKB) testlerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, Pesaran (2004) CD testi olasılık değerinin kritik değer olarak kabul edilen 0.05'ten büyük olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Panelde yatay kesit bağımlılığı problemi söz konusu değildir.

Çalışmada kullanılan değişkenlerin durağanlık sınamaları için hangi birim kök testlerinin uygulanacağı, değişken bazında gerçekleştirilen yatay kesit bağımlılığı testi ile belirlenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 7'de sunulmaktadır.

Her bir değişken için yapılan yatay kesit bağımlılığı analiz sonuçları incelendiğinde, KY, EGIT, GEL ve IO değişkenlerine ait olasılık değerlerinin kritik değerden büyük olduğu ve bu değişkenlerin yatay kesit bağımlılığı içermediği tespit edilmiştir.

4.4. Homojenlik Analizi

Panel veri analizine geçmeden önce sınanması gereken bir diğer varsayım ise homojenlik varsayımıdır. Katsayılar heterojen iken homojen oldukları varsayılarak en küçük kareler yöntemi ile tahminleme yapılması, elde edilecek kat-

Tablo 7. Değişken Bazında Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Değişken	LM (Breusch, Pagan 1980)		CDlm (Pesaran 2004)		CD (Pesaran 2004)	
	İstat.	Olasılık D.	İstat.	Olasılık D.	İstat.	Olasılık D.
KY	66.462	0.138	1.093	0.137	-0.468	0.320
EGIT	47.356	0.758	-0.729	0.233	0.170	0.432
GEL	49.627	0.679	-0.512	0.304	-0.159	0.437
IO	53.621	0.527	-0.132	0.448	0.896	0.185

Gecikme sayısı (p), çalışmanın zaman boyutu dikkate alınarak 1 olarak belirlenmiştir.

H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur.

H_1 : Yatay kesit bağımlılığı vardır.

sayılara ilişkin değerlerin sapmalı olmasına neden olabilmektedir (Baltagi, 2005). Pesaran ve Yamagata (2008) delta testleri ile zaman ve yatay kesit boyutuna bağlı olarak tahmin edilen ve bireysel etkileri içeren sabit katsayıyı temsil eden

sabit terimin (α) ve eğim katsayılarının her bir ülke için homojen mi yoksa heterojen mi olduğu tespit edilebilmektedir. Tablo 8'de panel ve değişken bazında gerçekleştirilen homojenite analiz sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 8. Panel ve Değişken Bazında Pesaran and Yamagata (2008) Homojenite Test Sonuçları

Değişken	Delta_tilde	Olasılık Değeri	Düzeltilmiş_Delta_tilde	Olasılık Değeri
α (Sabit Terim)	3.921	0.000	5.545	0.000
β EGIT	2.941	0.002	3.602	0.000
β GEL	-0.005	0.502	-0.006	0.502
β IO	1.730	0.042	2.321	0.010
KY	0.094	0.463	0.115	0.454
EGIT	0.865	0.194	1.059	0.145
GEL	1.366	0.086	1.673	0.047
IO	0.275	0.391	0.337	0.368

H_0 : Homojenlik vardır.

H_1 : Homojenlik yoktur.

Sabit terim ve her bir değişkenin eğim katsayılarının homojenliğine ilişkin yapılan delta testi sonucuna göre, tahmin edilecek modele ait sabit terime, EGIT ve IO değişkenlerine ait delta ve düzeltilmiş delta olasılık değerlerinin 0.05 anlamlılık düzeyinden küçük olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla sıfır hipotezi reddedilmektedir. Sabit terim ve bu iki değişkenin eğim katsayıları heterojendir. Diğer taraftan GEL değişkenine ilişkin delta ve düzeltilmiş delta olasılık değerlerinin 0.05 anlamlılık düzeyinden büyük olduğu belirlenmiştir. Sıfır hipotez reddedilememektedir ve bu değişkenlerin eğim katsayılarının homojen olduğu tespit edilmiştir.

Panel bazında homojenlik sınaması sonrasında yatay kesit bağımlılığının olmadığı değiş-

kenlerde hangi birim kök testinin kullanılacağı ise değişken bazında gerçekleştirilen homojenite analiz sonuçlarına göre tespit edilmiştir. Test sonuçlarına göre, KY, EGIT ve IO değişkenlerinin olasılık değerlerinin kritik değer olan 0.05'ten büyük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla sıfır hipotezi reddedilememektedir. Diğer bir deyişle bu değişkenlerin, homojen oldukları tespit edilmiştir. GEL değişkeninin olasılık değeri ise kritik değerin altındadır ve sıfır hipotezi reddedilmektedir. Diğer bir ifadeyle bu değişken heterojen yapıya sahiptir.

KY, EGIT ve IO değişkenleri için durağanlık sınamaları, yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan ve homojen yapıya sahip olan birincil nesil birim kök testleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. GEL değişkeni

için durağanlık sınaması ise yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan ve heterojen yapıya sahip olan testler yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

4.5. Birim Kök Testi

Durağanlık, serilerin özelliğini ve davranışını etkileyebilen bir durumdur. Paneli oluşturan değişkelere ilişkin serilerin durağanlık koşulunu sağlayıp sağlamadıkları, yapılacak tahminlemenin güvenilirliği açısından önem arz etmektedir. Modeli oluşturan değişkenlerin durağanlık özelliğini taşımadığı durumlarda asimptotik analiz için standart varsayımlar geçerliliğini kaybetmekte, tahmin sonuçları yanıltıcı olmakta ve sahte regresyon ilişkisi ortaya çıkmaktadır (Akram, 2011: 11; Vosvrda, 2013: 1). Panel birim kök testleri, yatay

kesit bağımlılığını dikkate almaları doğrultusunda birincil ve ikincil nesil testler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birincil nesil birim kök testleri, yatay kesit birimlerinin birbirinden bağımsız olduğu ve paneli oluşturan kesitlerden birinde meydana gelen şokun tüm kesitleri aynı düzeyde etkilediği varsayımına dayanmaktadır. Ayrıca bu testler, homojen ve heterojen modeller olmak üzere de iki gruba ayrılmaktadır. Levin, Lin ve Chu (2002) ve Breitung (2005) testleri homojenlik varsayımına dayanırken; Im, Pesaran ve Shin (2003), Maddala ve Wu (1999) ve Choi (2001) testleri ise heterojenlik varsayımına dayanmaktadır. Hadri (2000) testi ise hem homojenlik hem de heterojenlik varsayımına dayanmaktadır.

Tablo 9. LLC Panel Birim Kök Test Sonuçları

Sabit						
	İsta.	p-değer	Birinci Fark	İsta.	p-değer	
KY	-2.924	0.001***				
EGİT	1.672	0.952			-8.539	0.000***
IO	-5.606	0.000***				
Sabit ve Trend						
	İsta.	p-değer	Birinci Fark	İsta.	p-değer	
KY	-11.5406	0.000***				
EGİT	-5.894	0.000***				
IO	-6.360	0.000***				
<p>Not 1: LLC testinde uzun dönem tutarlı hata varyansı hesaplanırken "Kernel" tahmincisi olarak Barlett yöntemi kullanılmış ve bant genişliği "bandwith" Newey-West yöntemine göre seçilmiştir. LLC testinde, maksimum gecikme uzunluğu 1 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir.</p> <p>Not 2: **** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. ***** ve * sıfır hipotezinin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir.</p>						

H0: Birim kök vardır.
H1: Birim kök yoktur.

Çalışmada değişkenlere ilişkin durağanlık sınamaları, yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik durumları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Yatay kesit bağımlılığının olmadığı ve homojen yapıya sahip olan KY, EGIT ve IO değişkenleri için durağanlık sınaması, Levin, Lin ve Chu (2002) testi ile gerçekleştirilmiştir. Yatay kesit bağımlılığının olmadığı ve heterojen yapıya sahip olan GEL değişkeni için ise Im, Pesaran ve Shin (2003) testi kullanılarak durağanlık sınaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 9 ve 10'da gösterilmektedir.

Tablo 9'daki LLC test istatistikleri incelendiğinde, KY ve IO değişkenleri düzeyde durağan iken, EGIT değişkeni ise birinci derecen fark alınarak durağan hale getirilmiştir.

IPS test istatistik sonuçları incelendiğinde, GEL değişkeninin düzeyde

durağan olduğu tespit edilmiştir. Çalışmadaki bütün değişkenler için gerçekleştirilen birim kök test sonuçları doğrultusunda tahmin metodu olarak kullanılan en küçük kareler yöntemi ile güvenilir tahmin sonuçları elde edebilmek adına serilerin durağan halleri modele dâhil edilmiştir.

4.6. Panel Veri Modellerinin Tahmini

Çalışmanın veri seti, refah rejimlerine göre seçilmiş spesifik bir guruptan ve belirli bir dönem esas alınarak oluşturulmuştur. Yani örneklem grubu tesadüfi olarak seçilmemiştir. Dolayısıyla çalışmada tahminleme yaparken rassal etkiler modelinin kullanılması mümkün değildir. Bu bağlamda kadın yoksulluğuna etki eden faktörlerin tespit edilebilmesi için hangisinin kullanılacağına dair

Tablo 10. IPS Panel Birim Kök Test Sonuçları

Sabit					
GEL	İsta.	p-değer	Birinci Fark	İsta.	p-değer
	-1.654	0.049**		-2.710	0.003***
Sabit ve Trend					
GEL	İsta.	p-değer	Birinci Fark	İsta.	p-değer
	-1.427	0.076*		-4.030	0.000***

IPS testinde uzun dönem tutarlı hata varyansı hesaplanırken "Kernel" tahmincisi olarak Barlett yöntemi kullanılmış ve bant genişliği "bandwith" Newey-West yöntemine göre seçilmiştir. IPS testinde, maksimum gecikme uzunluğu 1 olarak alınmış ve optimal gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre belirlenmiştir. **** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir. **** ve * sıfır hipotezinin sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini göstermektedir

H0: Birim kök vardır.

H1: Birim kök yoktur.

gerçekleştirilen testlere ilişkin sonuçlar, Tablo 11'de sunulmaktadır.

Modelin havuzlanmış modelle mi yoksa sabit etkiler modeli ile tahmin edilip edilmeyeceğinin tespit edilebilmesi için F testi sonuçları dikkate alınmaktadır. Tablo 11'deki F testi sonuçları incelendiğinde, olasılık değerinin kritik değerinin altında olduğu belirlenmiş ve sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla modelin havuzlanmış model yerine sabit etkiler modeli ile tahmin edilmesi daha etkindir. Ayrıca grup ve zaman etkilerinin varlığına ilişkin

test istatistikleri değerlendirildiğinde, tahmin edilecek modelde kesit etkisinin olduğu buna karşın zaman etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışmada incelenen dönem ve ülkeler dikkate alındığında, veri setinin belirli bir gruba ve belirli bir döneme ait olduğu görülmektedir. Nihai tahminlemenin hangi model ile yapılması gerektiğine ilişkin analiz sonuçları doğrultusunda çalışmada, sabit etkiler modeli esas alınarak en küçük kareler yöntemi (within estimator) kullanılarak tahminleme yapılmıştır.

Tablo 11. Panel Veri Model Seçimi Analiz Sonuçları

Test	İstatistik	p-değeri	Hipotez	Karar
F-grup_sabit	53.80117	0.000000	H_0 :Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	RED
F-zaman_sabit	0.835554	0.561741	H_0 :Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	REDDEDİLEMEZ
F-iki yönlü_sabit	32.32788	0.000000	H_0 :Kesit ve zaman etkisi yoktur	RED
LM-grup_rassal	213.4583	0.000000	H_0 :Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	RED
LM-zaman_rassal	2.784305	0.095192	H_0 :Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	REDDEDİLEMEZ
LM- iki yönlü_rassal	216.2426	0.000000	H_0 :Kesit ve zaman etkisi yoktur	RED
Honda-grup_rassal	14.61021	0.000000	H_0 :Kesit etkisi varken zaman etkisi yoktur.	RED
Honda-zaman_rassal	-1.668624	0.952404	H_0 :Zaman etkisi varken kesit etkisi yoktur.	REDDEDİLEMEZ
Honda-iki yönlü_rassal	9.151084	0.000000	H_0 :Kesit ve zaman etkisi yoktur	RED
Hausman	4.284270	0.232359		

4.7. Değişen Varyans ve Otokorelasyon Varsayımları

Değişen varyans ve otokorelasyon varsayımları panel veri analizinde hata terimi ile ilgili temel varsayımları oluşturmaktadır. Değişen varyans, sabit varyans varsayımının geçerli olmamasını ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, hata terimlerinin varyanslarının tüm kesitler için farklı olması ve kovaryanslarının sıfıra eşit olmaması anlamına gelmektedir. Hata teriminin koşullu varyansının değişkenlik göstermesi özellikle yatay kesit verileriyle analizinde sıklıkla rastlanılan bir sorundur.

Otokorelasyon varsayımı ise hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasındaki anlamlı ilişkiyi ifade etmektedir. Birim değerlerinin birbirini etkilemesi diğer bir ifadeyle birim değerlerinin birbirinden bağımsız

olmaması panel veri analizinde sistematik bir ilişkiye sebep olmaktadır. Bu durum da panel veri analizinde sapmalara ve tutarsızlıklara yol açabilmektedir. Otokorelasyon sorunu, genellikle zaman ve kesit boyutunun incelendiği panel veri analizlerinde sıkça karşılaşılan bir problemdir.

Çalışmada, değişen varyans varsayımı, Breusch-Pagan-Godfrey Heteroscedasticity LM testi ile incelenirken; otokorelasyon varsayımı ise Baltagi ve Li (1991), Born ve Bretuing (2016) ve Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982)'in Durbin-Watson testleri ile incelenmiştir. Sabit etkiler modeli esas alınarak hesaplanmış değişen varyans ve otokorelasyon test istatistikleri Tablo 12'de gösterilmektedir.

Tablo 12: Sabit Etkiler Modeli İçin Değişen Varyans ve Otokorelasyon Test Sonuçları

Değişen Varyans		
Breusch-Pagan-Godfrey LM_h_fixed	15.24477	0.123390
H ₀ : Değişen Varyans yoktur H ₁ : Değişen Varyans vardır		
Otokorelasyon		
Baltagi ve Li (1991) LMP-stat	9.281699	0.002315
H ₀ : Otokorelasyon yoktur H ₁ : Otokorelasyon vardır		
Born ve Bretuing (2016) LMP*-stat	19.57570	0.000010
H ₀ : Otokorelasyon yoktur H ₁ : Otokorelasyon vardır		
Durbin-Watson	1.024441	
H ₀ : Otokorelasyon yoktur H ₁ : Otokorelasyon vardır		

Sabit etkiler modeli esas alınarak hesaplanan değişen varyans ve otokorelasyon değerleri incelendiğinde, Breusch-Pagan-Godfrey LM olasılık değerinin, 0.05 kritik değerinden büyük olduğu tespit edilmiş ve sıfır hipotezi reddedilememiştir. Yani hata terimlerinin varyansları tüm kesitler

için sabittir ve kovaryansları sıfıra eşittir. Diğer bir deyişle panelde değişen varyans sorunu söz konusu değildir. Otokorelasyon testlerine ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde, Baltagi ve Li (1991) LM ve Born ve Bretuing LM (2016) test olasılık değerleri, kritik değer altındadır

Tablo 13: Model Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken	Yöntem			Örneklem
KY	Enküçük Kareler Yöntemi Period SUR (PCSE) standard errors & covariance (d.f. corrected)			2007-2015
Açıklayıcı Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-İstatistiği	Olasılık
IO	-0.188155	0.092867	-2.026065	0.0464**
GEL	2.115378	2.033757	1.040133	0.3017
EGIT	-0.343868	0.141150	-2.436190	0.0172**
C	8.834879	17.28194	0.511220	0.6107
Period Fixed (Dummy Variables)				
R-squared Adjusted	0.962692	Mean dependent var	17.04545	
R-squared	0.956138	S.D. dependent var	4.072953	
S.E. of regression	0.853010	Akaike info criterion	2.664820	
Sum squared resid	53.84437	Schwarz criterion	3.058942	
Log likelihood	-103.2521	Hannan-Quinn criter.	2.823602	
F-statistic	146.8836	Durbin-Watson stat	1.155780	
Prob (F-statistic)	0.000000***			
Tabloda; Kadın Yoksulluğu (KY), İstihdam Oranı (IO), Ortalama Gelir (GEL) ve Eğitim (EGİ) ile gösterilmektedir.				
***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini göstermektedir.				

ve sıfır hipotezi reddedilmektedir. Diğer bir deyişle, hata terimlerinin birbirini izleyen değerleri birbirinden bağımsız değildir ve otokorelasyon sorunu mevcuttur.

4.8. Beck ve Katz (1995) Period SUR (PCSE) Tahmin Sonuçları

Çalışmada, kadın yoksulluğu ile ortalama gelir, istihdam oranı ve eğitim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı ve bulunuyorsa bu ilişkinin yönü tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada tahmin edilecek olan modelde otokorelasyon sorunu varlığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışmada, bu sorunu dikkate alan ve çözen Beck ve Katz (1995) tarafından geliştirilen Period SUR (PCSE) yöntemi ile panel standart hataların düzeltilmesi aracılığıyla tahminleme gerçekleştirilmiştir. Tahmin sonuçları, Tablo 13'te gösterilmektedir.

Analiz sonuçları incelendiğinde, modelin bir bütün olarak anlamlılığını ifade eden F istatistik olasılık değerinin %99 güven düzeyinde anlamlı olduğu ve ortalama gelir, istihdam oranı ve eğitim açıklayıcı değişkenlerinin bağımlı değişken konumunda olan kadın yoksulluğu seviyesindeki değişimin %95'ini (R^2) açıkladığı belirlenmiştir. Açıklama gücünün yüksek düzeyde olması, modele dâhil edilen açıklayıcı

değişkenlerin doğruluğunu da göstermektedir. Analiz sonucunda, kadın yoksulluğu ile istihdam oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve beklenildiği gibi negatif yönlü ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. İstihdam oranındaki bir birim artış, yoksulluk oranında 0.18 birimlik azalışa yol açmaktadır. Ulaşılan bu bulgu, Uçar (2011)'in çalışmasında elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir. Eğitim ile kadın yoksulluk oranı arasında ise anlamlı ve negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Eğitimdeki bir birim artış, yoksulluk oranında 0.34 birimlik azalışa neden olmaktadır. Ulaşılan bu bulgu, Şener (2009)'in çalışmasında elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan çalışmada, incelenen dönem itibariyle ortalama gelir ile kadın yoksulluğu oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Çalışma ile kadın yoksulluğunu etkileyen faktörlerin kadın yoksulluğu üzerinde etkili olup olmadığının tespiti amaçlanmıştır. Kadın yoksulluğunu etkileyen faktörler arasından çalışmada kullanılmak üzere; gelir, eğitim durumu ve istihdam değişkenleri seçilmiştir. Çalışmaya konu olan ülkeler ise Avrupa Birliği'ne tam üye ve tam üyeliğe aday ülkeler arasından 2007-2015 yılları için ortak veri setine sahip olan ülkeler

ve Avrupa Birliği grubu olarak seçilmiştir. Çalışma ile bağımlı değişken olan kadın yoksulluğu ile bağımsız değişkenler gelir, eğitim durumu ve istihdam arasındaki ilişki panel veri analizi uygulanarak incelenmiştir. Analiz kapsamında ilk olarak, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olup olmadığının anlaşılması için Pearson Korelasyon Analizi ve Varyans Şişirme Testi yapılmıştır. Sonrasında paneli oluşturan yatay kesitler (ülkeler) arasındaki bağımlılık, Breusch-Pagan (1980) LM ve Pesaran (2004) CD ve CDlm testleriyle incelenmiştir. Çalışmanın veri seti kapsamında Pesaran (2004) CD test sonuçları esas alınmıştır. Değişkenlerin katsayılarının yatay kesitten yatay kesite değişip değişmediği Pesaran ve Yamagata (2008) Homojenite Testi ile araştırılmıştır. Değişkenlere yönelik durağanlık sınaması Levin, Lin ve Chu (LLC) (2002) ve Im, Pesaran ve Shin (IPS) (2003) birincil nesil testlerle analiz edilmiştir. Tahmin modelinin seçimi içinse F Testi uygulanmıştır. Seriler arasındaki değişen varyans Breusch-Pagan-Godfrey Heteroscedasticity LM Testi ile otokorelasyon ise Baltagi ve Li (1991), Born ve Bretuing (2016) ve Bhargava, Franzini ve Norendranathan (1982)'in Durbin-Watson testleri ile incelenmiştir. Modelin nihai tahminlemesi ise Beck ve Katz (1995) Period SUR (PCSE) yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda, modelin %99 anlamlılık düzeyinde ve açıklama gücünün %95 düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Analiz sonucunda, kadın yoksulluğu ile istihdam oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve beklenildiği gibi negatif yönlü ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Sonuçlara göre, istihdam oranında yaşanan bir birim artış, yoksulluk oranında 0.18 birimlik bir azalışa yol açmaktadır. Eğitim ile kadın yoksulluk oranı arasında da anlamlı ve negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Eğitim düzeyinde yaşanan bir birim artış, yoksulluk oranında 0.34 birimlik azalışa neden olmaktadır. Öte yandan çalışmada, incelenen dönemde ortalama gelir ile kadın yoksulluğu oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu sonuçlardan, eğitim düzeyinde yaşanan artışın istihdamda yaşanan artıştan daha fazla kadın yoksulluğu üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çünkü eğitim düzeyinde yaşanan artış istihdam edilen işler açısından olumlu bir etkiye yol açacaktır. Eğitim düzeyi artan kadınlar, hem daha yüksek gelir getirici hem de kariyer yapabilecekleri işlerde istihdam edilme imkanına sahip olacaklardır. Yani, eğitim düzeyinde yaşanan artış, dolaylı yoldan istihdam ve gelir durumunu etkilemektedir.

Belirlenmiş ve kabul görmüş toplumsal cinsiyet rolleri; erkeklere

eve kazanç getirme, kadınlara da hem ev ve bakım işleri ile ilgilenme hem erkeğin kazancı ile evi idame ettirme sorumluluğu yüklemektedir. Bu sorumluluklara bakıldığında; kadına evi çekip çevirme görevi yüklenirken aynı zamanda kadının sosyal yaşamdan uzak tutulduğu da görülmektedir. Çünkü kadına atfedilen roller ev ile sınırlı kalmaktadır. Hal böyle olunca, küçük yaşlardan itibaren kız ve erkek çocuklarına yönelik farklı davranış biçimleri, yıllar ilerledikçe davranış kalıplarına dönüşmekte ve kadın da erkek de toplumdaki statülerini kabullenmektedir. Ailelerde erkek çocuklarının eğitimine önem verilirken, kız çocukları zorunlu eğitim dışında eğitim hayatına dahil olma konusunda geri planda tutulmaktadır. Bunun sonucu olarak, kadınların istihdama katılımı düşük seviyelerde kalmakta ve istihdama dahil olduklarıdaysa güvencesiz, düşük vasıflı ve düşük ücretli işlerde çalıştırılmaktadırlar. Kadına genellikle evle ilgili sorumluluklar yüklendiği için sosyal güvenlik sistemi içerisinde de ikinci planda yer almaktadırlar. Kadınların güvencelerinin evli ise eşleri, bekar ise babaları üzerinden sağlanması anlayışı ile kadınlar istihdam edil-

diklerinde genellikle sigortasız bir şekilde çalıştırılmaktadır. Kadınların yoksulluğunun temel sebebinin, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve özellikle eğitim imkanlarına erişimde eşitsizliklere maruz kalmaları olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle, kadın yoksulluğu ile mücadelede en etkin olabilecek politikalar muhakkak ki eğitim ve istihdama yönelik politikalarlardır. Eğitim imkanlarına erişim eşitsizlikleri, kadın yoksulluğunun en önemli sebebidir. Bunun önüne geçilebilmesi için öncelikle ülkenin her bölgesinde tüm okullarda ailelere katılımın zorunlu olduğu toplumsal cinsiyet eğitimlerinin verilmesi sağlanmalıdır. Bunun yanında, eğitime erişim noktasında hem bölgesel hem cinsiyet temelli eşitsizliklerin giderilmesi, istihdam yaratılabildiği ölçüde mesleki eğitime yönlendirme yapılması faydalı olabilir. Fakat başlangıçta belirtildiği gibi eğitim ile ilgili politikalar mutlaka istihdam politikaları ile desteklenmeli ve devlet tarafından istihdam alanları yaratılmalıdır. İstihdam alanları yaratılırken, eşit işe eşit ücret prensibinin uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, R. (2010), Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme, *Yardım ve Dayanışma*, 1(2), 45–60.
- Akhun, İ.; Bircan, İ.; Bülbül, A. S.; Kavak, Y.; Senemoğlu, N. (2000), *Kız Çocuklarının Mesleki Eğitime ve İstihdama Yönelimleri*. Ankara: T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Akram, M. (2011), "Do Crude Oil Price Changes Affect Economic Growth of India, Pakistan and Bangladesh?", Economics D-Level Thesis, Höğskolan Dalarna: Dalarna University School of Technology and Business Studies.
- Baltagi, B. H. (2005), *Econometric Analysis of Panel Data*, The Atrium Southern Gate Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Baltagi, B.; Li, Q. (1991), "A Joint Test for Serial Correlation and Random Individual Effects", *Statistics and Probability Letters*, 11, 277–280.
- Bayat, İ. (2015), Türkiye'de Yoksul Hanelerde Yaşayan Kadınların Enformel İstihdama Katılma Nedenleri, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 6(1), 53–69.
- Beck, N.; Katz, J. (1995), "What To Do (and Not to Do) with Time-Series Cross-Section Data", *American Political Science Review*, 89 (3), 634–647.
- Bhargava, A.; Franzini, L.; Narendranathan, W. (1982), "Serial Correlation and the Fixed Effects Model", *The Review of Economic Studies*, 49 (4), 533–549.
- Bora, A. (2016), *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Born, B.; Breitung, J. (2016), "Testing for Serial Correlation in Fixed-Effects Panel Data Models", *Econometric Reviews*, 35 (7), 1290–1316.
- Breitung, J.; (2005), "A Parametric approach to the Estimation of Cointegration Vectors in Panel Data", *Econometric Reviews*, 24 (2), pp. 151–173.
- Breusch, T.; Pagan, A. (1980), "The Lagrange Multiplier Test and Its Applications to Model Specification in Econometrics", *Review of Economic Studies*, 47 (1), 239–253.
- Choi, I. (2001), "Unit Root Tests For Panel Data", *J. Int. Money and Finance*, 20, 249–272.
- Çalışkan, Ş. (2010/2), Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk, *Sosyal Siyaset Konferansları*, Sayı: 59, s. 89–132.
- Dökmen, Z. Y. (2006), *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İzmir: Sistem Yayıncılık.
- Ecevit, Y. (2003), Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?, *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 83–88.
- Erkal, G.; Akıncı, M.; Yılmaz, Ö. (2015), Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz, *TİSK Akademi*, 10(19), 67–87.
- Ersoy, E. (2009), Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği Malatya Örneği, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209–230.
- Ertürk, Ş. (2008), *Uluslararası Belgeler ve Avrupa Birliği Direktifleri Işığında Çalışma Hayatımızda Kadın Erkek Eşitliği*, Ankara: Belediye-İş Yayınları.
- Gerşil, G. (2015), Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu, *Yönetim ve Ekonomi*, 11(1), 159–181.
- Hadri, K. (2000), "Testing For Stationarity In Heterogeneous Panel Data", *Econometrics Journal*, 3 (2), 148–161.

- Im, K.; Pesaran, H.; Shin, Y. (2003), "Testing For Unit Roots İn Heterogeneous Panels", *Journal of Econometrics*, 115, 53-74.
- Karacan, E. (2011), *Çalışma Yaşamında Kadın*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Karaman, B.; Özçalık, M. (2007), Türkiye'de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü, *Yönetim ve Ekonomi*, 14(1), 25-41.
- Kümbetoğlu, B. (2002), Afetler Sonrası Kadınlar ve Yoksulluk, Y. Özdek içinde, *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları* (s. 129-142), Ankara: TODAİE.
- Levin, A.; Lin, C.; Chu, C. S. J. (2002), "Unit Root Tests İn Panel Data: Asymptotic And Finite-Sample Properties", *Journal of Econometrics*, 108, 1-24.
- Maddala, G. S.; Wu, S. (1999), "A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and a New Simple Test", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61 (S1), 631-652.
- Mill, J. S. (2016), *Kadınların Özgürleşmesi*, (D. B. Aksel, Çev.), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Oakley, A. (1985), *Sex, Gender and Society*, Hants: Gower Publishing Company Ltd.
- Oğuz, Ş. (2006), Kadın Eğitimi ve Sosyal Dışlanma, *Kadın İstihdam Zirvesi* (s. 130-140), İstanbul: TİSK.
- Özmete, E.; Yanardağ, M. Z. (2016), Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kadın ve Erkek Olmanın Değeri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 91-107.
- Öztürk, M.; Çetin, B. (2009), Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar, *Journal of Yasar University*, 3(11), 2661-2698.
- Pearson, R.E. (1990), *Counseling and Social Support (Perspectives and Practice)*, California: SAGE Publication, Inc.
- Pesaran, H. (2004), "General Diagnostic Tests For Cross Section Dependence in Panels", *Cambridge Working Papers in Economics Working Paper*, 435.
- Pesaran, M. H. ve Yamagata, T. (2008), Testing slope homogeneity in large panels, *Journal of econometrics* 142, 50-93.
- Şener, Ü. (2009), Kadın Yoksulluğu, *TEPAV Değerlendirme Notu*, TEPAV.
- Şengül, S.; Fisunoğlu, M. (2014), Türkiye'de Kadın Yoksulluğu, *International Conference On Eurasian Economies*.
- Tabachnick, B.; Fidell, L. (2001), *Using multivariate statistics*, Boston: Allyn and Bacon.
- Tatlıdil, H.; Demirağ, İ. (2014), Türkiye'de Yoksulluğun Sosyo-Ekonomik ve Demografik Değişkenlerle İlişkilerinin Lojistik Regresyon ve Mars Yöntemleri Kullanılarak İncelenmesi, *TİSK Akademi*, 9(16), 53-69.
- Temiz, H. E. (2008/2), Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri, *Çalışma ve Toplum*(17), 61-100.
- Topaloğlu, E. E. (2014), Finansal Krizlerin BIST Metal Eşya, Makina Endeksi'nde Faaliyet Gösteren Firmaların Mali Performanslarına Etkisinin TOPSIS Yöntemi İle Ölçülmesi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 22, 286-305.
- Topaloğlu, E. E. ve Ege, İ. (2017), Ceo İkililiği (Duality) ve Yönetim Kurulu Büyüklüğünün Sermaye Yapısı Kararlarına Etkisi, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 60 (Mart - Nisan), 291-299.
- Uçar, C. (2011), Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri, *Uzmanlık Tezi*, Ankara: T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

- Ulutaş, Ç. Ü. (2009/2), Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek, *Çalışma ve Toplum*, 25-40.
- Üzümcü, A.; Korkat, M. (2014), Türkiye'de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012), *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(8), 135-166.
- Vosvrda, M. S. (2013), "Stationarity and Unit Root Testing", Internet Address:<http://vosvrdaweb.utia.cas.cz/cykly/Stationarity%20and%20Unit%20Root%20Testing.pdf>, Erişim Tarihi: 06.10.2016.
- Wichterich, C. (2003), *Küreselleş(tiril)en Kadın Eşitsizliğin Geleceğinden Raporlar*, (T. Tayanç; F. Tayanç, Çev.) Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.